

אתה כוננת

מים ראשונים: את הרעיון לנושא זה קבלנו מחברים שהזמינונו לסעודת החג בה התבקש כל אחד ואחת לתאר מהו האירוע המכונן בעיניו הקשור בתקומת ישראל. וחשבנו שהנה זה רעיון טוב לדרוש בשורש כנ"ן ביום העצמאות ולהודות לה' אשר כונן מלכות ישראל לעינינו בימינו בארצנו.

גִּשְׁם נְדָבוֹת תְּנִיף אֱלֹהִים נְחֻלְתָּךְ וְנִלְאָה אֶתְּהָ כוֹנְנֶתָּהּ: (תהלים סח ז).¹

וְעַז מְלֶךְ מִשְׁפָּט אֶהָב אֶתְּהָ כוֹנְנֶת מִיִּשְׂרָאֵל מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בִּיעֲקֹב אֶתְּהָ עֲשִׂיתָ: (תהלים צט ד).²

אֶתְּהָ כוֹנְנֶת עוֹלָם מְרֹאֵשׁ, יְסֻדְתָּ תָּבֵל וְהַפֵּל פְּעֻלְתָּ וּבְרִיּוֹת בּוֹ יִצְרָתָּ: (הפיוט הפותח את סדר העבודה ביום הכיפורים לפי נוסח ספרד והמזרח).³

שמות פרק טו פסוק יז – מכון המקדש

תְּבַאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בָּהֶר נְחֻלְתָּךְ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלְתָּ ה' מְקֻדָּשׁ אֲדֹנָי כוֹנְנֵנוּ יְדִידֶךָ.⁴

מסכת כתובות דף ה עמוד א – מכון מעשה הצדיקים

דרש בר קפרא: גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ. דאילו במעשה שמים וארץ - כתיב: "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים" (ישעיהו מח ג), ואילו במעשה ידיהם של צדיקים - כתיב: "מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך" (שמות טו יז).⁵

שמואל ב פרק ז פסוק כד – מכון עם ישראל

וְתִכְוֶנֶן לְךָ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְךָ לְעַם עַד עוֹלָם וְאֶתְּהָ ה' הֵייתָ לָהֶם לְאֱלֹהִים.⁶

¹ 'אתה כוננת' ראשון זה בתנ"ך הוא על השפע הכלכלי והחקלאי הבא בזכות הגשם. כך נדרש פסוק זה בפסיקתא דרב כהנא פיסקא ח - במצות העומר: "הוא שדוד אומר ... אם גשם היא צריכה - נדבות, אם טל היא צריכה - תניף אלהים". דרשות אחרות של חז"ל, קושרות פסוק זה עם מעמד הר סיני (שבת פח ע"ב, פסיקתא רבתי פיסקא כ - מתן תורה, מדרש תהלים סח ועוד) וכן על תחיית המתים (חגיגה יב ע"ב).

² 'אתה כוננת' השני, גם הוא בספר תהלים, הוא על עשיית המשפט והצדק, וכמו שנראה להלן כך גם בישיעהו נד יד: "בצדקה תכונני". דרשות נוספות על "כוננת" ברוח זה נמצאות, למשל, בשמות רבה ל א, בראש פרשת משפטים: "אתה כוננת מישרים - אתה כוננת ישרות לאוהביך. שע"י המשפטים שנתת להם הם עושים מריבה זה עם זה ובאין לידי משפט והם עושין שלום". ראו גם מדרשי תנחומא בראש פרשת משפטים וכמו כן מדרש תהלים צט. ובתהלים ט ח: "וה' לעולם ישב כונן למשפט כסאו".

³ 'אתה כוננת' כאן הוא של העולם כולו וסמך מהמקרא לכך נמצא בפסוק בישיעהו מה יח שנראה להלן. ראו כמו כן תהלים קיט צ: "לדר נדר וְאִמְוִינְתָּךְ כוֹנְנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד", משלי ג יט: "ה' בְּחֻמְקָה יִסַּד אֶרֶץ כוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתִבְוֵנָה" ועוד. וכחלק מהבריאה, גם כונן כונן אדם הראשון, יחזקאל כח יג: "בְּעֵדֶן גֵּן אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל אֲבֹנֵי יְקָרָה מִסִּבְתָּךְ אֲדָם פְּטֻדָה וְיִהְיֶה לְךָ תְּרִשִׁישׁ שֶׁהִם וְיִשְׁפָּה סִפְרֵי נִפְךָ וּבְרָקֶת וְזָהָב מְלֹאכֶת תְּפִיךָ וְנִקְבֵיךָ בַּיּוֹם הַבְּרָאָה כוֹנְנֵנוּ". ויד עוד הרבה כנ"ן במקרא, חלקם נראה להלן, לא את כולם נוכל להביא.

⁴ הפועל כנ"ן הראשון שמצאנו במקרא הוא בשירת היים, שם הקשר בין יציאת מצרים והכניסה לארץ הוא ישר וברור. קשר ברור בין ארבע כיוסות ולשונות ראשונים של גאולה, בליל הסדר, ובין **כוס חמישי של "והבאתי"**, שעדיין גם בימינו היא בספק (וכבר העירו על כך רבים, כולל הרב יואל בן נון בספרו **נס קיבוץ גלויות – כוחה של יהדות ישראלית**, ידיעות אחרונות, 2011, תל אביב - שיצא לכבוד יום העצמאות השתא). עכ"פ, זה כנ"ן הראשון במקרא ולאחריו יש כנ"ן רבים, כגון בשירת האזינו: "הוא עֲשֶׂךָ וְיִכְנֹנְךָ" (דברים לב ו), ולא את כולם נוכל כמובן להביא.

⁵ הפסוק אומר שהקב"ה הוא שיוכנן את בית המקדש. באה הגמרא ואומרת: לא, כי מעשה בני אדם הוא, מעשה הצדיקים: דוד שהכין ושלמה שבנה, ועולי בית שני שמסרו נפשם על בנין המקדש והחומה בשתי ידיהם - האחת מחזקת השלח והשנייה עושה במלאכה. (**נחמיה ד**) יא) לעומת מדרש זה ראו את מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דשירה פרשה י על הפסוק: "מקדש ה' כוננו ידיך - חביב בית המקדש לפני הקב"ה. שכשברא הקב"ה את עולמו, לא בראו אלא בידו אחת, שנאמר: אף ידי יסדה ארץ (ישעיהו מח יג). וכשבא לבנות בית המקדש כביכול בשתי ידיו, שנאמר: מקדש ה' כוננו ידיך". ומוסיף שם המדרש ודורש את הפסוק שלאחריו החותם את השירה: "ה' ימלוך לעולם ועד - ר' יוסי הגלילי אומר: אילו אמרו ישראל על הים ה' מלך לעולם ועד, לא היתה אומה ולשון שולטת בהן לעולם. אלא אמרו ה' ימלוך לעולם ועד לעתיד לבוא". שני המדרשים חלוקים על שתי הידיים המכוננות את בנין בית המקדש, אבל מסכימים שהוא חשוב יותר מבריאת העולם. ואם עם ישראל יידע לכוון את השעה ולא לדחות את הישועה "לעתיד לבוא" ולימות המשיח, גם אומות העולם יכבדו אותו ושוב לא ישלטו בו. "על עמך צאן מרעיתך זרע אברהם אוהבך בני יחידך יצחק עדת יעקב בנך בכורך גפן שהסעתה ממצרים וכנה אשר נטעה ימינך" כפי שממשיך ומסיים שם מדרש המכילתא.

⁶ פסוק זה לקוח מתפילת דוד לאחר שנתן הנביא מבשר לו שלא הוא יבנה הבית כי אם שלמה בנו. ראו הפסוקים הפיוטיים שם: "מי אֲנֹכִי אֲדֹנָי ה' ומי בֵּיתִי כִּי הִבִּיאֲתָנִי עַד הַלֵּם: וְתִקְטֹן עוֹד זֹאת בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי ה' וְתִדְבֹר גַּם אֶל בֵּית עֲבָדְךָ לְמַרְחוֹק וְזֹאת תּוֹרַת הָאָדָם אֲדֹנָי ה' ... על פל גְּדֻלַּת אֲדֹנָי ה' כִּי אֵין קְמוֹד וְאֵין אֱלֹהִים וְזִלְתָּךְ בְּכָל אֲשֶׁר שָׁמְעֵנוּ בְּאֲזִינוֹ: ומי קְעֻמְךָ כִּי־שָׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר

פירוש אלשיך על הפסוק – מי שמוכן ומי שלא מוכן

"ותכונן לך את עמך ישראל כו' - ומחסידוּתך, עם היותם בלתי מוכנים, הכינות אותם על ידי דם פסח ומילה ומתן תורה. ונתת להם את הארץ שהיו מוכנים להיות "לך לעם עד עולם" - עם היות שגם מקודם יוכנו, היית להם לאלקים - הכינותם שיהיו ראויים. הנה שאת הבלתי מוכנים השתדלת להכניס, ומכל שכן שאת אשר כבר הוא מוכן אפילו למלכות, שיאות לך להמשיך מלכותו.⁷

ישעיהו פרק מה פסוק יח – מכון העולם

פִּי כֹה אָמַר ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הַאֱלֹהִים יִצְרָא הָאָרֶץ וְעָשָׂה הוּא כּוֹנֵנָה לֹא וְתֵהוּ בְרָאָה לְשֶׁבֶת יִצְרָה אֲנִי ה' וְאִין עוֹד.

פירוש מלבי"ם על הפסוק – מכון מתמשך ומשתכלל

יוצר הארץ ועושה הוא כוננה - כי בארץ מלבד הבריאה הראשונה יצר אותה אח"כ בצורתה, ע"י שאמר יקוו המים ותראה היבשה, ואח"כ עשה ע"י שברא עליה עשב ודשא, ואח"כ כוננה וגמר את הכל מבריאת החי עד האדם. ומזה מבואר כי לא תוהו בראה, לא רצה שתישאר תוהו כמו בתחילת בריאתה שהיתה הארץ תוהו. כי אז היה די הבריאה לבד, ולא היה צריך היצירה והעשייה שהם התיקונים שהוסיף בה. רק לשבת יצרה - מה שיצרה והוסיף לתקן צורתה זה מעיד שעיקר כוננו היה לשבת שיהיה עליה ישוב בני אדם, ומבואר איך השגיה על הארץ ביחוד בתקונה לצורך הישוב ולתועלת בני אדם שימצאו בה כל חיות ידם.⁸

ישעיהו פרק נד פסוק יד – מכון צדק

בְּצִדְקָה תִּכְוֶנֶנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂיךָ כִּי לֹא תִירָאִי וּמִמַּחְתָּהּ כִּי לֹא תִקְרַב אֶלַי.⁹

ספר מצוות גדול עשין סימן קסב – בצדקה תכונני

גדולה צדקה שנקראת דרך ה', שנאמר (בראשית יח, יט): כי ידעתינו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרינו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה. ואומר (ישעיה נד, יד): בצדקה תכונני - שבזכות הצדקה מתיישבים ישראל על מכונם ונגאלים בזכות הצדקה, שנאמר: "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ישעיה א, כז). ואומר: "שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות" (ישעיה נו, א).¹⁰

ישעיהו פרק סב פסוק ז – יכונן ירושלים

וְאֵל תִּתְּנֵנוּ דָמִי לוֹ עַד יְכוֹנֵן וְעַד יִשִּׁים אֶת יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאָרֶץ.¹¹

מדרש תהלים בומר מזמור פג"ב – הצדיק המכונן

הִלְכוּ אֱלֹהִים לְפָדוֹת לוֹ לְעַם וְלִשְׁוִים לוֹ שֵׁם וְלַעֲשׂוֹת לָכֵם הַגְּדוּלָה וְנִרְאוּת לְאָרְצְךָ מִפְּנֵי עַמְךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ לָךְ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם וְאֱלֹהֵי יָדָיו שֵׁם הַתְּפִלָּה בַּמְלוּאָה שֵׁם וְכֵן הַמְקַבֵּלָה בַּדְּבָרִים הַיְמִיִּים אֵל פֶּרֶק יז.

⁷ טוב שהאדם יהיה מוכן להתקדש וטוב שעם יתכונן להיות עם לה'. אמנם, הקב"ה יקבל את כולם, גם את הבלתי מוכנים, יבוננם, יכניסם ויכוננם. ומכל שכן וביתר שאת ויתר עז, את מי שכבר הכין עצמו לעצמאות ולגאולה. או אז גם המלכות לא תרחק ממנו. ונראה שבפרשנות יצירתית מחבר אלשיך מחבר את הפועל כנ"ן עם הפועל כו"ן.

⁸ ורש"י אומר כל זאת בקצירת האומר: "לא תוהו בראה - כי לשבת יצרה". ובמדרש אליהו זוטא (איש שלום) פרשה ג: " ... שנאמר: כה אמר ה' בורא השמים הוא האלהים יוצר הארץ ועושה הוא כוננה לא תוהו בראה לשבת יצרה אני ה' ואין עוד (ישעיה מ"ה י"ח) צא ולמד מדרך ארץ, כלום אדם בונה בית, אלא על מנת להכניס בו פירות, ולהכניס בו כלים ולהכניס בו כספים, או להצית בו את האור". והיכן ייצור ונשב? היכן נשלים את בריאת העולם ע"י הקב"ה? לאורך כל הדורות הטיבו יהודים לעשות זאת בכל ארצות תבל והיו מחלוצי הבונים והמפתחים, המדענים וההוגים. ופעם אחר פעם השיבו להם בתוהו, בהרס היצירה וברעה תחת טובה. ודורנו זכה לכונן ולהתכונן, לשבת ליצור, בבניין, בחקלאות, במדע ובכל מלאכה, בארצו שלו המשתמרת. ואף תורת ארץ ישראל משבחת ועולה מתוך ישיבה של יצירה זו שיש בה קביעות והמשכיות. ראו דברינו [לעובדה ולשומרה](#) בפרשת בראשית.

⁹ זה הפסוק מהנחמה הנחמה החמישית שאנו קוראים בפרשת כי תצא (שהיא גם הפטרת פרשת נח): "[רני עקרה לא ילדה](#)".

¹⁰ משלח ידם. הקשר בין צדקה לגאולה ולשיבה לארץ הוא ידוע ומופיע במקומות רבים. הסולידריות והערבות ההדדית חשובים מאד לכינון מפעל ההתיישבות, קיבוץ הגלויות ובניית חברה מלוכדת. וכאן רק נשלים ממדרשים ופרשנים הדורשים את הפסוק הזה בישעיהו. ראו אליהו רבה (איש שלום) פרשה כז: " ... מיכן אמרו: יעשה אדם תורתו בשמחה ותחשב לו לצדקה, יפריש אדם תרומתו בשמחה ותחשב לו לצדקה, יתן אדם מעשרותיו בשמחה ותחשב לו לצדקה, שנאמר: כי אמרתי עולם חסד יבנה (תהלים פט ג). אין העולם מתגדל אלא בצדקה, שנאמר: בצדקה תכונני וגו' (ישעיה נד יד)". ופירוש אור החיים לדברים טו יז ("כי יהיה בך אביון מאחד אחיך ... בארצך"): "ואומר בארץ העיר מקום תאותו היא ארץ הקדושה אשר ה' אלהיך נותן לך שהוא תאב מתי תפקד העיר היונה (צפני ג') חמדת הלבבות, ויצו ה' לכל איש ישראל שלא יאמץ את לבבו וגו' אלא יתחזק בכל עוז ותעצמות למלאות חשק האחד המיוחד, כי באמצעות מעשה בני אדם ובפרט במצות הצדקה דכתיב (ישעיה נ"ד) בצדקה תכונני".

¹¹ פסוק זה הוא חלק מהפטרת פרשת נצבים, הנחמה השביעית והמסכמת: "שוש אשיש בה' תגל נפשי באלהי" - החותמת את שבע שבועות הנחמה ומעמידה אותנו בפתחה של השנה החדשה. ראו הפסוקים הנפלאים סביב הפסוק שלנו: "למען ציון לא אֶחְשָׂה וְלִמְעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוּט עַד יֵצֵא כְנָגָה צִדְקָה וְיִשְׁעֵתָה כְּלִפְיֵי יַבְעָר: וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקָךָ וְכָל מְלָכִים כְּבוֹדְךָ וְקָרָא לָךְ שֵׁם חֲדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יִקְוֶה יִקְבְּנוּ: וְהִיִּית עֲטֹרַת תְּפָאֲרֶת בְּיַד יְקוֹק וְצִנּוּף וְצִנּוּף וְצִנּוּף מְלוֹכָה בְּכַף אֱלֹהֶיךָ: ... עַל חוֹמֹתֶיךָ יְרוּשָׁלַם הַפְּקֻדָּתִי שְׁמָרִים כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תִּמְיֵד לֹא יִחְשׂוּ הַמְצַרִּים אֶת יְקוֹק אֵל דָּמִי לָכֵם". והפסוק החותם את ההפטרה שכולו גלות ותשועה, זיכרון ועצמאות: "בְּכָל צִרְתָּם לוֹ צָר וּמְלֹאךָ פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם בְּאֱהָבָתוֹ וּבְחַמְלַתוֹ הוּא גָאֵלֵם וְיִנְשָׁלֵם וְיִנְשָׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם".

¹² ראו גם הנוסח ב, ילקוט שמעוני תהלים רמז תתלב.

"שיר מזמור לאסף אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אלי".¹³ זה שאמר הכתוב: "שומר מצוה לא ידע דבר רע", "באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה"¹⁴, הצדיקים אומרים להקב"ה מה תעשה, אומרים לו: קום והוא קם – שנאמר: קומה ה'. אומרים: שוב והוא שב – שובה ה' רבבות אלפי ישראל. אומרים לו: אל תישן, "עורה למה תישן" (תהלים מד כד),¹⁵ והוא מתעורר – שנאמר: "ויקץ כישן ה'".¹⁶ "אל דמי לך" – והוא שומע, שנאמר: "מקים דבר עבדו" (ישעיהו מד כו). וכן ישעיה אומר: "המזכירים את ה' אל דמי לכם ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהילה בארץ".¹⁷

תהלים פרק צ פסוק יז – כונן בנעם

ויהי נעם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כֹּנְנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כֹּנְנָה:

סדר עולם רבה (ליינר) פרק ו – שתשרה השכינה במעשה ידיכם

"וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם משה" (שמות לט מג). מה ברכה ברכם? אמר להם: יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. והם אמרו: "ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו גוי" (תהלים צ יז).¹⁸

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר מוצאי שבת – מעשה ידינו כוננה

ובמוצאי יום הכפורים נמי שחל להיות במוצאי שבת, לא אמרינן ויהי נועם ולא קדושה דסדרא. וכי אמרינן ויהי נועם במוצאי שבת לחול, היכא דאיכא לקמן שיתא יומי דחולא, אבל איכא בי מצעי יום טוב או יומא דכפורי, אפילו חל יומא טבא ערב שבת ואיכא לקמן חמשה יומי דחולא, לא אמרינן ויהי נועם בההוא אפוקי שבתא. מאי טעמא, כיון דאמרינן ומעשה ידינו ומעשה ידינו תרי זמני, בעינן עד דאיכא לקמן שיתא יומי כולהו חולא.¹⁹

תהלים פרק קז פסוק לו – מכון התיישבות

ויוֹשֵׁב שָׁם רַעֲבִים וַיְכַוְנֵנוּ עִיר מוֹשָׁב.²⁰

¹³ מזמור שמקובל לומר ביום הזיכרון וכן בעתות צרה ומשבר.

¹⁴ קהלת פרק ח פסוקים ד-ה. והפסוקים מובאים כאן בסדר הפוך, קודם פסוק ה ואח"כ ד, הכל לצען הדרשה על כוחו של הצדיק.

¹⁵ תהלים מד כד: "עורה למה תישן אֲדֹנָי הַקִּיצָה אֶל תִּזְנַח לַנְּצַח".

¹⁶ תהלים עח סה: "וַיִּקֶץ כִּישָׁן אֲדֹנָי כְּגִבּוֹר מִתְרוֹנָן מִיָּיִן". שתי בעיות קשות יש בפסוק זה: האחת, שכל המזמור שם הוא לגנאי וחורבן לישראל והשנייה, שבעל ספר תהלים לא מפרח מההשוואה המתבקשת עם אליהו בהר הכרמל שמלגלג על נביאי הבעל ואומר להם: "קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל כִּי אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׁיחַ וְכִי שִׁיג לֹא וְכִי דָרְךָ לֹא אוֹלֵי יִשְׁרָאֵל הוּא וַיִּקֶץ" (מלכים א יח כז).

¹⁷ המוטיב שהצדיקים גוזרים וכביכול כופים על הקב"ה לעשות את רצונם מצוי בדרשות רבות: "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" – נושא לו הקדשנו דף מיוחד בפרשת קרח. ולעיל ראינו שהצדיקים פועלים בשתי ידיים ומעשיהם גדולים ממעשה הקב"ה הפועל ביד אחת בלבד. לעניינינו, ראו עוד על הפסוק הזה בישיעהו, מדרש זוטא - איכה (בובר) פרשה א: "למה הדבר דומה? לרועה שהיו לו צאן ונכנס ארי ואכלו. למי מנחמים? לבעל הצאן! כך, צאן אובדות היו עמי רועיהם התעום (ירמיה נ ו), הוי אומר: למי אתם צריכים לנחם? אותי - נחמוני נחמוני עמי ... מי שבניו גולים צריך כך להתנחם. כביכול הכתבתי והיו עיני ולבי שם כל הימים (מלכים א ט ג), וכשחבר בית המקדש: על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים וגו' אל תתני דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהילה בארץ (ישעיה סב ו ז). הוי: אתם צריכים לנחם אותי, ואף אתם נחמו נחמו עמי נחמוני נחמוני". סוד הגאולה בימינו הוא המעשה האנושי שגורם לאלוהי. בני אדם כביכול "כופים" על הקב"ה את הגאולה, לפחות את קיבוץ הגלויות, הפרחת הארץ וכינון הממלכה - "עד יכונן". ובני האדם הם גם המנחמים את הקב"ה במעשה הגאולה שהם עושים. בדיוק ההפך מטענת כל מתנגדי הציונות שהזהירו מלעלות בחומה ולדחוק את הקץ וכו'. ראו הדף [נחמוני נחמוני עמי](#) בפרשת ואתחנן.

¹⁸ ברכת משה לעם, בסיום מלאכת המשכן ותשובת העם אליו, שהיא ברכה נגדית, הם מלאכת מחשבת של כוננות הדדית. ראו שוב תחילת דברינו על הצדיקים שבנו את המשכן בשתי ידיהם. במעשה ידיהם בנו העם את המשכן מקום לשכינה. ומה מברך אותם משה? בברכה דו-משמעית: "שתשרה השכינה במעשה ידיכם" – במשכן שזה עתה בנייתם והשלמתם. וגם בכל מעשה ידיכם מכאן ולהבא. ומה עשו בני ישראל יום אחרי הקמת והשלמת המשכן? יעסקו בבנייה ומעשה של חולין שמקדשים עולם וחיים. ומה הם עונים לו: שאכן יהי נעם ה' על מעשינו – שוב בכפל משמעות. ראו שם בהמשך, שיטת רבי מאיר שהברכה הייתה על מקדש בית עולמים: "רבי מאיר אומר לא כן אמר להם, אלא: ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים וגו'" (דברים א יא), אמר להם: אשריכם ישראל שזכיתם לעבודת המשכן, וכשם שזכיתם לך, כך תזכו שינתן לכם בית הבחירה ושתשרה שכינה בתוכם, שנאמר: ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה ח). וראו עוד נוסח התוספתא מנחות ז ח, שמשלב את שניהם: "וירא משה את המלאכה והנה עשו אותה ויברך אותם משה מה היה ברכה שברכן אומר להם תשרה שכינה על מעשה ידיכם. ר' מאיר אומר: כך ברכן י"י אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים אמר להם כשם שנתעסקתם במלאכת משכן ושרת שכינה על מעשה ידיכם כך תזכו ותבנו לפניו בית הבחירה ותשרה שכינה על מעשה ידיכם והן אומרים ויהי נועם י"י אלהינו עלינו וגו'". גם ר' מאיר מסכים לנוסח הברכה שהעם עונה בו למשה: "ויהי נעם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כֹּנְנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כֹּנְנָה".

¹⁹ וכן הוא במחזור ויטרי סימן קמט בלשון דומה ובמקורות רבים נוספים. (הגם שמקצת מעדות המזרח אומרים ויהי נעם במוצאי שבת גם אם אין שישה ימי חול ויש י"ט באמצע השבוע). הרי לנו דבר נפלא לדורות. ברכת ויהי נעם המקורית (עפ"י המדרש) נאמרה במעבר מהחול אל הקודש. בהשלמת מעשה המשכן ובציפייה להורדת השכינה. אבל לדורות, הכיוון הוא בדיוק ההפך – "ויהי נעם ה' עלינו" הוא במעבר מהקודש (שבת) חזרה לחול – לששת ימי המעשה. ואם אין ששת ימי מעשה – אין אומרים ויהי נעם! אין "מעשה ידינו כוננה עלינו". וביום שבת הבא נחזור בקידוש מששת ימי המעשה אל השבת וחוזר חלילה במעגל האינסופי של חול וקודש. כך בחיי הפרט והקהילה, וכך גם בחיי אומה ומדינה וציבור רחב. זהו אולי ה"כונן" המרכזי והעיקרי. כך או כך ראו דברינו [ויהי נעם ה' אלהינו עלינו](#) בפרשת פקודי.

²⁰ אלה אחד מהגאולים בפרק שאנו קוראים בתפילת ליל יום העצמאות: "ישם נהרות למדבר ומצאי מים לצמאון: ארץ פרי למלחה מרעת ישיבי בה: ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למצאי מים: ויושב שם רעבים ויכוננו עיר מושב: ויזרעו שדות וישענו קרמים ויעשו פרי תבואה". ראו שוב ספרו של הרב יואל בן נון הנ"ל (הערה 4), בפרק: שיר מזמור ליום עצמאותנו שמפרש עניניו זה.

פירוש מלבי"ם על הפסוק – פריחה כלכלית

ויושב שם רעבים והם יכוננו שם עיר מושב, וגם יזרעו שם שדות ויטעו כרמים, ונגד מה שכתוב: שיזרעו שדות, אמר ויעשו פרי תבואה, שהשדות והכרמים יעשו פרי נגמר לא בוסר, ונגד מה שכתוב: "ויכוננו עיר מושב" אמר ויברכם וירבו מאד, שיברכם בנכסים, וירבו בבנים ובבנות, וגם בהמתם לא ימעיט.²¹

חג חירות ועצמאות שמח,

נפנוף קל ומנגל טעים²²

מחלקי המים

מים אחרונים: לא לשכוח להביא אתכם מים ולכבות היטב את כל שיירי אש המנגל. מספיק שריפות היו לנו השנה ...

²¹ ראו גם פירוש רד"ק על הפסוק שמדגיש את המעבר משממה, מארץ מליחה שלא צמח בה כלום, מרעת יושביה – אל ארץ פורחת ומשגשגת: "ארץ פרי למלחה, וכן ארץ שעושה פירות ישימנה שתהיה ארץ מלחה, שלא יצמח בה כל עשב, וכל זה מרעת יושבי בה: ישם מדבר - והנה יעשה בהיפך לטובים, וישם להם מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים. ויושב שם רעבים. אותם שהיו רעבים במקום אחר הושיבם באותו המקום, כאילו לסיבתם נעשה מושב המקום טוב. ויכוננו עיר מושב, כוננו שם עיר מושב, כי באו שם מפה ומפה, הרעבים אשר חפץ ה' בם. ויזרעו שדות. זרעו שם שדות ונטעו כרמים והצליחו, כי עשו הכרמים והשדות פרי תבואה". ברכת הארץ והיישוב הפיסי הם מסימני הגאולה הברורים, כמאמר הגמרא במסכת סנהדרין צח א: "ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר: ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל (יחזקאל לו ח)". וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו [הרי ישראל](#) ביום העצמאות בשנה האחרת. ראו שם גם דברינו [ברכת הגומל](#) לפירוש פרק קז בתהלים.

²² ראו משנה מסכת מנחות פרק ה: "כיצד הוא עושה? נותן שתי הלחם על גבי שני כבשים ומניח שתי ידיו מלמטן מוליך ומביא מעלה ומוריד שנאמר (שמות כט) אשר הונף ואשר הורם". והמהדרין, יעינו במסכת סוכה לז ע"ב בדיני נפנוף ונענוע מורחבים.